

УДК 81'42'371:659.1.01

Кондратенко Н. В.Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
доктор філологічних наук,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики**ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ СПОРТИВНОЇ ЛЕКСИКИ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ**

Стаття містить аналіз спортивної лексики і спортивної метафори, що функціонує в українському політичному дискурсі. Представлено типологію спортивної метафори в політичній комунікації за тематичними групами здійснено аналіз семантичного наповнення та функціонального навантаження спортивної лексики в політичному дискурсі.

Ключові слова: політична комунікація, політична метафора, політичний дискурс.

Виявлення параметрів політичної комунікації передбачає створення типології характерних ознак політичного дискурсу, серед яких засадничими вважаємо ритуальність, міфологізацію, театралізацію та агональність [2, с. 28–50]. Одним з найважливіших серед цих параметрів є агональність, що актуалізує аспект боротьби за владу в політичній комунікації. Це визначає **актуальність** нашої розвідки.

Мета статті – аналіз вербальних засобів реалізації агональності як параметра політичної комунікації. **Завдання** роботи: визначити параметри політичної комунікації, схарактеризувати агональність як один із засадничих параметрів функціонування політичного дискурсу, виявити вербальні засоби репрезентації агональності і текстах ЗМІ політичної тематики.

У політичній комунікації використання спортивної лексики зумовлено прагненням внести елементи змагання та прагнення перемоги. Проте у спорті головною є не власне перемога, а участь у спортивних змаганнях, тоді як у політиці перемога – головна мета учасників політичних перегонів. Порівняння політики зі спортом є частотним на шпальтах сучасних видань та Інтернет-джерел.

Зважаючи на це, термінологічні сполуки, як-от «політична гра», «правила гри», політичні гравці» підкреслюють не лише ігровий характер політичної комунікації [2, с. 32], а й її агональність. При цьому активно вживають й лексику на позначення політики як гри загалом, безвідносно до спорту, що доводить загальне уявлення про політичну комунікацію як гру, напр.: *За великим рахунком, великі гравці розглядають Україну як трофей. Хтось – як політичний, хтось – як ресурсно-ідеологічний* (Дзеркало тижня. 25.11.2011). Змагальний аспект ігрової взаємодії передбачає першість, тобто певні дії, що мають своїми наслідками перемогу, зокрема в політичних та виборчих перегонах. Прагнення перемоги зумовлене агональністю політичної комунікації.

Саме агональність актуалізує змагальний аспект політичної гри, ототожнюючи її зі спортивними змаганнями, напр.: *Ця влада розуміє, якщо не змінити умови подальшої політичної конкуренції – вона приречена. І тому головне чим вона займається набагато ефективніше, ніж виробництвом, соціальними стандартами, ніж міжнародною політикою – змінити умови гри, щоб наступні вибори пройшли*

з одними воротами і з м'ячем, приклеєним до ноги Партії регіонів, а опозиція взагалі не мала б права **виходити на поле**. Такий **футбол** вони намагаються робити» (Захід.нет. 09.07.2010). У наведеному прикладі витлумачення політики як гри підкреслено порівнянням з футболом та його обов'язковими атрибутами – м'ячем, воротами, футбольним полем. Вживання словосполучення «правила гри» може бути застосовано щодо різних типів ігрової діяльності, але вживання футбольних термінів звужує семантику ігрової природи політичної комунікації, висуваючи агоніальний аспект на перший план.

А. П. Чудінов, аналізуючи російську політичну метафору, виокремлює низку фреймів, що характеризують сферу спорту, актуалізовану в політичній комунікації [4, с. 122–129]. Насамперед йдеться про спортивні змагання та виняткову роль спорту у житті сучасної людини. У згаданій праці А. П. Чудінова запропоновано такі фрейми метафор: «види гри та спорту», «кваліфікація спортсменів та результати змагань» і «правила гри та покарання», у кожному з яких представлено відповідні слоти [там само]. Ми ґрунтуємося на семантичному критерії, розглядаючи виключно спортивну лексику в політичному дискурсі, тому кваліфікуємо матеріал за тематичними групами і підгрупами.

Ми проаналізували спортивну лексику в українському політичному дискурсі й виокремили декілька тематичних підгруп (ТПГ). Перша ТПГ охоплює найменування **стадій та етапів спортивних змагань**, зокрема початку і завершення, які у спорті мають термінологічні назви «старт», «фініш», «раунд», «тайм» тощо залежно від специфіки виду спорту. Ю. М. Кирилова стверджує, що спортивні метафори на позначення етапів і результатів спортивних змагань становлять 25% від загальної кількості спортивних метафор [1, с. 16]. Лексика на позначення початку і завершення спортивних змагань представлена лексемами «старт» і «фініш», напр.: *Політичний старт євроінтеграційного осіннього забігу відбувся дуже мляво* (День. 21.10.2013); *Фініш для экс-прем'єра: румунський варіант* (УкрІнформ. 10.01.2014). Лексеми «старт» і «фініш» характеризують насамперед бігові види спорту та деякі командні, проте їх використовують і на позначення початку і завершення спортивних дій та змагань загалом.

Частотним є вживання лексем «старт» і «фініш» у політичному дискурсі щодо виборчих перегонів та політичної кампанії різних політиків. Початок виборчої кампанії асоціюється зі стартом, а є завершення, зокрема передчасне, з фінішем, напр.: *Старт президентської кампанії-2015 ознаменувався одним заявленим учасником на полі так званого «біло-синього» електорату проти щонайменше трьох бігунів на «помаранчевому» полі* (Українська правда. 4.07.2013). У наведеному прикладі актуалізовано семантичний зв'язок лексеми «старт» з біговими видами спорту, а вжито її щодо президентських виборчих перегонів. Саме в такому значенні, для найменування політичного процесу напередодні чергових виборів переважно і вживають лексему «старт», що характеризує початок спортивних і політичних змагань.

На позначення завершення політичних процесів, як синонім до слова «фініш» вживають і лексему «фінал», напр.: *Більше року тому я попереджала Віктора Андрійовича Ющенка, що ми дійдемо до такого фіналу. Я говорила: якщо партія не пройде ребрендинг, у нас не буде ні яскравих особистостей, які, як вважалося, придуть у наш список, ні довіри людей», – пояснила Григорівич* (Українська правда. 9.11.2012). Лексема «фінал» не належить до спортивної лексики, проте вживається як синонім до «фінішу» у політичному тексті.

Припинення або перерва у спорті має термінологічну назву «тайм-аут» – це «перерва в спортивній грі на вимогу команди, передбачена правилами гри» [3, Т. 5,

с. 432]. У політичній комунікації цей спортивний термін вживають на позначення перерви у політичній діяльності, напр.: *Звільнена з ув'язнення лідер партії «Батьківщина» Юлія Тимошенко прийняла мудре рішення – взяла політичний тайм-аут, щоб зрозуміти настрої українського суспільства та намітити подальшу стратегію дій* (Преса України. 25.02.2014). Політичний тайм-аут також передбачений правилами політичної гри, цю лексему вживають як політичну метафору, проте стрижневе значення зберігається.

Крім позначень хронологічних меж політичної комунікації – початку, кінця та перерви, вживають номінації на позначення проміжків політичних перегонів або діяльності. Це номінації, що мають значення інтервалів, стадій спортивних змагань, напр., *тайм, тур, сет, етап* тощо. В аналізованому матеріалі частотним є використання лексеми «тур» у значенні «етап якої-небудь гри, якогось змагання, конкурсу, що становить окрему їх частину // етап розвитку якої-небудь події, окрема дія або захід як частина чого-небудь» [3, Т. 10, с. 323]. Саме в такому значенні лексему «тур» вживають на позначення етапів виборчої кампанії, напр.: *«Перемога Петра Порошенка вже у першому турі засвідчить єдність українського народу, сприятиме суспільній згоді і торуватиме шлях до європейського майбутнього України», – йдеться у зверненні* (УНІАН. 30.04.2014). Отже, у політичній комунікації політичній метафори загального характеру ґрунтуються на спортивній термінології на позначення хронологічних проміжків спортивних змагань – це назви початку, завершення, перерви та етапів політичних перегонів (в аналізованому матеріалі 16%).

Тематична підгрупа «**номінації суб'єктів спортивних змагань**» загальної спортивної лексики охоплює номінації політичних гравців, тому переважають найменування учасників командних видів спорту та спортивних ігор. Проте семантичного зв'язку з конкретними видами спорту тут не зафіксовано, тому уналежнюємо цю підгрупу до загальної спортивної лексики.

Насамперед потрібно зазначити поширення в політичному дискурсі термінологічної сполуки «політичні гравці», що активно використовують сучасні ЗМІ для коментування політичної ситуації в країні, напр.: *«Під час дискусії була висловлена підтримка української територіальної цілісності і суверенітету. Рада вважає важливим стриманість всіх політичних гравців в Україні і закликав до політичного діалогу», – сказала литовський дипломат* (Дзеркало тижня, 2014, 1 березня). А. П. Чудінов стверджує, що вживання «у політичному мовленні метафори гри переважно має негативний прагматичний потенціал: вважають, що політичний діяч, який поважає себе, свою справу та оточуючих, має бути щирим» [4, с. 124]. Найменування суб'єктів спортивних змагань і спортивних ігор поширене в політичних текстах, де їх називають «політичними гравцями» або «учасниками політичної гри», напр.: *Це не означає, що всі українські країні праві політичні гравці є підробкою* (Критика. 10.04.2014).

На позначення групи політичних гравців або сукупності політиків зі спільними політичними поглядами використовують поняття «команда», що вживають як спортивний термін для найменування учасників командних спортивних ігор – футболу, баскетболу, волейболу тощо, напр.: *«Це провокація з метою дискредитувати Верховну Раду автономії, позбавити її легітимності. На жаль, ця провокація організована і підтримана макіївською командою в кримському уряді, яка заради збереження влади готова пожертвувати суспільно-політичною стабільністю на півострові», – цитує Константинова прес-центр ВР Криму* (ВВС Україна 26.02.2014). Інтерес українських політиків до командних видів змагань зумовлює

активне використання таких збірних номінацій, як «команда» та «збірна», напр.: *Новостворений Кабмін може починати виводити країну з кризи хоч завтра. Можливо, в ньому недостатньо зірок, які забивають під будь-яким кутом, але зрештою гру роблять не зірки, а спрацьована команда* (Українська правда. 23.02.2013). Номінації суб'єктів спортивних змагань, вжиті як політичні метафори становлять нечисленну групу в проаналізованому матеріалі (9%).

У політичній комунікації, крім загальної спортивної лексики, вживають спортивні терміни, пов'язані з конкретними видами спорту – як назви видів спорту, так і понять, пов'язаних з окремими видами спорту. Загальна кількість таких лексем становить 75% у проаналізованому матеріалі. Ми поділили їх на підгрупи за належністю до сфери спортивних змагань або ігор.

Найбільша підгрупа – це **футбольна лексика** (34 %). Сюди насамперед належить вживання назви виду спорту – футболу, напр.: *«Йому, як нікому іншому, повинно бути відомо, що український політичний футбол у виконанні команди Януковича відбувається за іншими правилами»*, – сказав Соболев (Форум. 18.02.2010). Метафори, побудовані на використанні футбольної термінології, настільки поширені, що журналісти навіть створюють цілісні тексти на підставі аналогії політики і футболу, напр.: *Замість того щоб тренуватись, займатись законотворчістю, ВР чубиться, з'ясовуючи, хто ж буде головним тренером – прем'єр-міністром. Народ-уболівальник незадоволений. Він сидить на трибунах голодний, а матч все не починається. Власник команди – президент – професійним рівнем гравців не переймається. Схоже, він махнув на всіх рукою і думає лише про те, як заробити на ній побільше грошей, а потім вигідно продати. Наявний склад команди знає про політичний футбол небагато. Їм сказали, що по м'ячу треба бити, а правила не з'ясували, от і виходить, що б'ють вони у ті ворота, що ближче, часто попадаючи у свої* (2000. 30.06.2006). Наслідком такого широко вжитку метафори футболу в політичній комунікації є наявність похідних слів: *Одна за одною країни відфутболюють экс-співробітника ЦРУ Едварда Сноудена, який просить про політичний притулок внаслідок шпигунського скандалу* (Європ. 23.07.2013). Такі лексеми вже не належать до сфери футболу, вони сприймаються як метафоричні утворення і можуть вживатися як у політичній комунікації, так і в звичайному побутовому спілкуванні. Проте саме футбольна лексика належить до домінуючих груп у політичному дискурсі.

Це зумовлює й активне використання футбольної термінології, що позначає стадії футбольної гри, гравців, окремі дії та ситуації тощо. Так, місцем проведення футбольних матчів є футбольне поле. Метафору поля як простору для політичної гри активно вживають у політичній комунікації, напр.: *Віктор Янукович вирішив свою головну політичну проблему – на його електоральному полі так і не з'явилося жодної йому альтернативи. І він добре розуміє: яким би не був його рейтинг, виборець Сходу та Півдня, прийшовши на дільницю в першому турі, змушений буде голосувати за нього, бо всі інші кандидати видаватимуться йому ідеологічно чужими* (Українська правда. 4.07.2013). У зв'язку з цим поширені такі термінологічні сполуки, як «політичне поле», «електоральне поле», а також протиставлення «своє поле» / «чуже поле», напр.: *Відповідаючи на запитання журналістів, щодо результатів першого туру голосування, Прем'єр-міністр зауважив: «Ці результати є такими, як є. Але я б хотів сказати, що у першому турі я грав на чужому полі. А у другому – я вже буду грати на своєму, тому і результати будуть іншими»* (Урядовий портал. 1.11.2004). Найменування ігрового простору в

політичній комунікації завжди пов'язано з певними видами спорту, передусім це футбольне поле.

Серед таких спортивних термінів, як «офсайд», «плей-офф», «гол», «штанга», «штрафний удар» тощо у політиці активно вживають метафори на позначення порушення правил гри у футболі або найменування можливих наслідків подібних дій. Метафоризація спортивної термінології ґрунтується на спільності ігрової природи політики та футболу як ігрового виду спорту. Зважаючи на це, спортивні терміни вживають у політичному дискурсі в таких прагматичних контекстах:

– порушення правил політичної гри, для чого вживають метафори «жовта картка», «червона картка», напр.: *Причини, через які представникам парламентської опозиції було показано «жовту картку», мають стати предметом аналізу, результатом якого буде зміна форм і способів політичної роботи, а також і корпусу партійних спікерів, які доносять позиції партії до громадян* (Українська правда. 27.12.2013);

– помилкові дії політиків – «гравців» політичного процесу, вживають метафори на позначення частотних помилок у футболі «потрапити в штангу», «гра в одні ворота» тощо, напр.: *Це, з моєї точки зору, було «в штангу» для влади, хоча вона, напевно, цього не розуміє, бо цими своїми діями вона фактично зачепила той пласт «покоління незалежних» вже набагато більше, ніж це було до цього, коли вони вийшли захищати свою гідність, коли 30 листопада побили їхніх ровесників* (Голос столиці. 21.01.2014); *Європейські політики затіяли гру в одні ворота – проти української Феміди* (Закон і бізнес. 10.05.2012);

– запасний склад футбольної команди, так звана, «лава запасних», напр.: *Однак «лава запасних» у Януковича досить обмежена. Зазвичай, він вдається до методу ротації чи рокіровки: людину з одного місця пересувають на інше. Знайти абсолютно нових людей не так просто* (Радіо Свобода 27.12.2013); *Лави запасних не просто коротка – вона порожня. Причому, в усіх діючих політичних сил з Партією регіонів включно* (Ріо. 17.01.2012).

Використання термінології **легкої атлетика** здебільшого пов'язано з біговими видами спорту, що зумовлено ототожнення політичних перегонів із забігом на певні, зокрема великі відстані, тому використовують поняття «марафон», «забіг», «естафета».

Частотним є порівняння виборчих перегонів із марафоном. Марафон – це «змагання з бігу на велику дистанцію (понад 40 км); марафонський біг» [3, Т. 6, с. 693]. У політичній комунікації лексему «марафон» вживають на позначення тривалих політичних дій або процесів, напр.: *Перший політичний блок. Старт передвиборчого марафону* (Всеукраїнська експертна мережа. 26.07.2007). Передвиборчі перегони часто асоціюються з марафоном: ця метафора вказує на важкість і тривалість політичних подій.

При цьому учасників політичних перегонів здебільшого називають «спринтерами», тобто бігунами на короткі дистанції. Спринтер – це «бігун, плавець і т. ін. на коротку дистанцію» [3, Т. 9, С. 598]. Маємо своєрідний семантичний парадокс: з одного боку, політичній події сприймаються як марафон, тобто довгі дистанції, а з іншого боку – учасники таких марафонів є спринтерами, тобто не можуть витримати біг на довгі дистанції. У цьому, власне, і полягає причини невдалої участі деяких політиків у передвиборчих перегонах, напр.: *«Я не один раз заявляв, що Юлія Володимирівна Тимошенко – це політичний спринтер. На короткій дистанції вона діє рішуче і жорстко, на довгій – губиться в штурмі соціально-економічних хвиль! В команді Уряду Тимошенко немає жодного марафонця, який би не міг роз-*

ставити економічні цілі хоча б на 5-10 років», – вважає Станіслав Ніколаєнко (Тиждень. 3.03.2010). Порівняння політиків зі спринтерами, а не зі стаєрами характеризує стан сучасної політичної комунікації, який є комфортним лише для «коротких забігів»: **Спринтери** – адміністрація президента, кабмін, керівництво ВРУ та фракцій партій у парламентів – ніби заснули на старті або займаються бігом на місці, у той час як годинник судді вже давно відмотує хвилину за хвилиною (Українська правда. 05.09.2013). Отже, серед номінацій учасників легкоатлетичних змагань переважає «спринтер», що зумовлено специфікою української політичної комунікації.

Серед бігових легкоатлетичних видів до творення спортивної метафори залучено й номінацію «естафета», напр.: *На старт! Увага! Марш! Нова політична естафета! Яким буде новий політичний сезон і чого від нього чекати?* (Голос столиці. 1.04.2014). Лексема «естафета» має два значення: «1. заст. Гінці, звичайно вершники, які, змінюючи один одного, передають термінове повідомлення; // Термінове повідомлення, доставлене таким способом. 2. Вид командних змагань з бігу, плавання і т. ін., у якому члени команди передають на визначених етапах з рук в руки паличку, поки останній не доставить її до фінішу» [3, Т. 2, с. 488]. У політичному дискурсі актуалізовано друге значення слова, при цьому його переважно поєднано з ад'єктивом «політичний», напр.: **Політична естафета** по-українськи: *п'ятивідсотковий бар'єр, Сергій Львовичкін – прем'єр?* (Волинська правда 24.10.2011). При цьому мають на увазі передачу повноважень від одного політика до іншого, тобто політичну метафору утворено на підставі спільності механізму дії і процесу. Отже, легкоатлетична спортивна лексика становить у нашому матеріалі 8 % і здебільшого пов'язана з біговими видами спорту.

Лексика **боксеру** почала широко використовуватися в політичній комунікації у зв'язку з тим, що в українській політиці з'явився новий діяч – колишній боксер В. Кличко, який очолює власну політичну силу «УДАР» та балотується на пост мера Києва. Так, українські ЗМІ часто вживають політичні метафори спортивної семантики, коли йдеться про діяльність В. Кличка, напр.: *Лідер партії УДАР, чемпіон світу в суперважкій вазі за версією WBC Віталій Кличко впевнений, що нинішнього президента Віктора Януковича на виборах в 2015 році чекає «політичний нокаут».* Сам Кличко дає зрозуміти, що не збирається відступати від своїх президентських амбіцій. *«Ми зробимо все для того, щоб в 2015 році під час президентських виборів президент Янукович був відправлений у нокаут. І нокаутом буде завершення його політичної діяльності», – заявив політик в ефірі української служби «Радіо Свобода», повідомляє прес-служба партії УДАР* (Голос столиці. 14.11.2013). Під час спортивної кар'єри В. Кличко здебільшого завершував свої боксерські поєдинки нокаутами, що і дало підстави для порівняння його спортивної і політичної кар'єри.

Саме лексема «нокаут» є найпоширенішою серед боксерської термінології в політичній комунікації. Тлумачний словник фіксує обмеження функціонування лексеми спортивною сферою вжитку: «Нокаут – спорт. Стан боксера під час бою, коли він після удару супротивника падає, протягом 10 секунд не може звестися на ноги, щоб продовжувати бій, і вважається переможеним» [3, Т. 5, с. 440]. Утворення метафори «політичний нокаут» також пов'язано з назвою політичної сили В. Кличка, тому його ідейні опоненти намагаються вжити лексеми для характеристики позиції боксера в політиці: *«Не встиг Віталій Кличко відновитися після політичного нокауту, у який, на думку політологів, його відправив Арсеній Яценюк поправкою до закону, що «перекриває кисень» на шляху балотування в президенти,*

як другого **«нокаутуючого удару»** завдав ще один його конкурент з опозиційного табору – Олег Тягнибок: на будівлі Київської міської ради був вивішений портрет Бандери (ФорУМ. 15.01.2014). Терміни «нокаут» і «нокаутуючий удар» характерні для політичних текстів, де йдеться про діяльність В. Кличка та його партії.

З боксерської термінології в політичній комунікації застосовують й іншу лексику, зокрема номінації суб'єктів на боксерському рингу, напр.: *На боці Тягнибока – його зручність для влади. Він – просто мрія Януковича як спаринг-партнер, єдиний з опозиційних кандидатів, хто у випадку виходу в другий тур програє Януковичу* (Українська правда. 4.07.2013). При цьому номінації суб'єктів вжито щодо різних політиків, безвідносно до політичних партій та професійної діяльності.

Також у політичній комунікації використовують поняття «удар нижче пояса», що вважають забороненим прийомом у боксі. У політичному дискурсі цю метафору вживають на позначення порушень правил політичної гри, напр.: *«Сьогодні Віталію Кличку не позаздриш. Арсеній Петрович може пити шампанське – його політичний удар нижче пояса легенді українського боксу, який зник боротися чесно, досяг мети. Кличко в політичному нокауті, а пан Яценюк торжествує», – резюмував «регіонал»* (Українська правда. 13.01.2014). Порушення правил у політичній грі є поширеним і відповідно частотні подібні номінації.

До останньої ЛСГ політичних метафор, поширених у політичній комунікації, належать найменування спортивного простору для проведення боксерських поєдинків – рингу, напр.: *Кличко готовий поміняти спортивний ринг на політичний* (Українська правда. 17.12.2011); *Всі кандидати в президенти України сьогодні взнали своїх противників в політичному рингу під час дебатів* (День. 24.04.2014). Номінації простору частотні в спортивній термінології різних галузей.

Отже, лексика боксу становить в аналізованому матеріалі 11 % від загальної кількості лексем. У цій підгрупі виокремлено номінації спортивних прийомів, результативної частини поєдинків, назви учасників боксерських поєдинків та простору проведення змагань.

Єдиний інтелектуальний вид спорту, термінологія якого використовується в політичній комунікації, – це **шахи**. Однак семантичне поле шахових термінів обмежено. Насамперед це найменування результатів шахових партій, які завершуються матом чи матором, як називається перемога одного з учасників шахових змагань. Обидві лексеми мають закріплене у словнику термінологічне значення: «Мат. – спорт. 1. Положення в шаховій партії, при якому король, що перебуває під ударом фігури супротивника, не може захиститися, і партія вважається програною. 2. кому, чому, перен., розм. Безнадійне, безвихідне становище, кінець» [3, Т. 4, с. 644]. Переносне значення і використовують у політичному дискурсі, напр.: *«Політичний мат, в якому ми знаходимося протягом тривалого часу, може перейти в політичний мат», – наголосив Яценюк* (Українська правда. 15.09.2008); *Є ситуативна більшість, але всі політичні гравці на політичній шаховій карті перебувають у стані мата – мат не можуть поставити ані білі, ані чорні* (Голос України. 10.07.2008). Пат на відміну від мату має таке значення: «Положення в шаховій грі, при якому гравець не може зробити чергового ходу, не підставивши під удар свого короля, і при якому партія вважається нічиєю» [3, Т. 6, с. 92]. У політичній комунікації і пат, і мат розглядають як метафори, вжиті на позначення політичного програшу.

Крім цих термінів, активно вживають і вираз «хід конем», напр.: *У Луганську влада вирішила заборонити проведення всіх масових акцій. Такий «хід конем» вони вирішили зробити після того, як отримали багато заявок на проведення акцій,*

їдеться в сюжеті (ТСН. 27.11. 2013); *Черговий хід конем від парламенту* (Лівий берег. 9.11.2012). У шаховій грі «зробити хід конем» значить пересунути певну фігуру певним способом, різко відмінним від руху всіх інших. Річ у тому, що у шахах кінь ходить по ламаній лінії, що ускладнює спостереження за ним, робить його удари важче передбачуваними і несподіваними, як би «підступними». Саме ця особливість і дала спеціальному вираженню можливість одержати вторинне, переносне значення. Воно стало позначати хитро, може бути, навіть із деяким відтінком підступництва задуманий випад, удар, обхідний маневр у якій-небудь боротьбі. Таке тлумачення дає підстави для відповідного вживання фразеологічного зрощення в політичній комунікації. Отже, загальна кількість шахових термінів і фразеологізмів становить в аналізованому матеріалі 10 %.

Екстремальні види спорту набувають в Україні все більше популярності. А політична гра завжди асоціювалася з небезпекою і непередбачуваним результатом, тому не випадковим є і вживання відповідної лексики в політичному дискурсі, хоч і достатньо обмежено (5%). Насамперед це лексика, пов'язана зі стрибками з парашуту: *Президент України видається людиною, яка ніби вистригнула з парашутом із літака й довго не смикає за шворку, насолоджуючись викидами адреналіну. Ціла країна чекає, коли парашут розкриється й куди приземлиться керівник держави. Захопившись видовищем, ми забули про головне: стрибок настільки затягся, що, коли парашут розкриється, гарантові він не допоможе. Янукович перехитрив самого себе* (Тиждень. 14.11.2013). тут наведено різні лексеми з термінології парашутного спорту: *парашут, затяжний стрибок, смикати за шворку* тощо. Ці терміни вживають під час характеристики серйозних політичних подій та ризикованих кроків відомих політиків, напр.: *Затяжний стрибок президента. Чому зволікає Янукович?* (Тиждень. 14.11.2012). Проте інші лексеми зі сфери парашутного спорту не використані в аналізованому матеріалі.

Поодинокі випадки й вживання спортивних термінів з інших екстремальних видів спорту, при цьому це переважно номінації видів спорту, напр.: *Чому мер відмовився від новорічної ялинки, або політичний серфінг по-Івано-Франківськи* (Версії. 12.12.2013); *Майдан – це також спробі різкого джампінгу в інший вимір життя, де більшості явищ, з якими ми вже зжились, могло би бути повернено їх первісні назви, і де б компроміси зі злом стали значно болючішою практикою, ніж досі* (Українська правда. 2.04.2014) тощо.

Вважаємо, що термінологія екстремальних видів спорту лише буде поповнювати політичну лексику і політичну метафору через те, що подібність за рівнем ризику між спортом і політикою стає все сильнішою.

Крім наведених лексем, у політичній комунікації ми зафіксували лексику, що вживається в різних спортивних галузях на позначення певних дій, етапів або знарядь змагань, напр., *стрибок, бар'єр, перемога, результат* і под., напр.: *У новому законопроекті, який пропонується для розгляду ВР, закладено 5-відсотковий прохідний бар'єр для політичних партій* (Українська правда. 10.05.2011); *Ми здійснили стрибок з царства необхідності у царство свободи* (Тиждень. 25.02.2014); *Впевнена перемога опозиція на майбутніх київських виборах може стати каталізатором змни влади в країні* (Лівий берег. 28.12.2012). Таких лексем зафіксовано 7% в аналізованому матеріалі. Така лексика вказує на конкретні спортивні процеси і результати й може бути вжита в різних спортивних галузях, тому поширена і в політичних метафорах.

Отже, політичні процеси в Україні значною мірою орієнтовані на політичні змагання, що є складником виборчих перегонів та політичної агітації. Через це

в рекламних і мас-медійних текстах політичної проблематики використовують вербальні маркери агональності, що актуалізують змагальний характер політичної комунікації. До таких маркерів належить спортивна термінологія і загальна спортивна лексика. Порівняння політики зі спортом є частотним на шпальтах сучасних видань та Інтернет-джерел, тому термінологічні сполуки «політична гра», «правила гри», «політичні гравці» підкреслюють не лише ігровий характер політичної комунікації, а й її агональність.

Література

1. Кириллова Ю. Н. Концептуальная сфера «спорт» как источник метафорической экспансии (на материале немецких печатных СМИ) / Ю. Н. Кириллова // Мир науки, культуры, образования : научный журнал. 2010.6. – № 6 (25). – С. 52–56.
2. Кондратенко Н. Український політичний дискурс : текстуалізація реальності / Кондратенко Н. В. – Одеса : Чорномор'я, 2007. – 156 с.
3. Словник української мови в 11 томах. – Т. 1–11. – К. : Наукова думка, 1970–1980.
4. Чудинов А. П. Россия в метафорическом зеркале : когнитивное исследование политической метафоры (1991 – 2000) : [монография] / А. П. Чудинов. – Екатеринбург : УрГПУ, 2003. – 238 с.

Кондратенко Н. В.

ТЕМАТИЧЕСКИЕ ГРУППЫ СПОРТИВНОЙ ЛЕКСИКИ В УКРАИНСКОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ

Статья содержит анализ спортивной лексики и спортивной метафоры, функционирующей в украинском политическом дискурсе. Представлена типология тематических групп спортивной лексики в политической коммуникации. Осуществлен анализ семантического наполнения и функциональной нагрузки спортивной лексики в политическом дискурсе.

Ключевые слова: политическая коммуникация, политическая метафора, политический дискурс.

Kondratenko N. V.

THEMATIC GROUPS UKRAINIAN SPORTS VOCABULARY IN POLITICAL COMMUNICATION

This article contains an analysis of the vocabulary of sports and sport metaphors functioning in Ukrainian political discourse. Presents a typology of sports metaphors in political communication on the thematic groups, semantic content and functional loading sports vocabulary in political discourse.

Key words: political communication, political metaphor, the political discourse.